

- твору Юрія Бедрика “Сумна скоромовка”. URL : <http://www.criticalthinking.expert/materiali-dlya-samoosviti/bank-najkrashhih-urokiv/>.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
 7. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи: методичний посібник для вчителів / автори-укладачі : О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Київ, 2017. 96 с.
 8. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О.І. Пометун. Київ : Видавництво “Плеяди”, 2008. 220 с.
 9. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії “Шкільна бібліотека” / укладач Тетяна Стус. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 160 с.
 10. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3, 4 класах серії “Шкільна бібліотека” / укладач Тетяна Стус. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 192 с.
 11. Richard P. W. Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World. Rohnert Park, CA : Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ., 1990. P. 45-56.

The article defines the essence of the concept of critical thinking, reveals its characteristic features and stages of formation. It is believed that the basis of the concept of “critical thinking” is not the level of memorization of information, but the ability of a person to independently analyse, argue his opinion, revise his vision of the problem. The purpose of technology of critical thinking development has been presented. It includes the development of pupils' thinking skills that are needed both in learning and in everyday life; the formation of a person who is ready for life in a constantly changing world, capable of analysing and comprehending information, different aspects of processes and phenomena, learning and self-improvement, making effective decisions. The structure of the lesson with the elements of technology of critical thinking development is described (challenge, consolidation, reflection); methods and techniques for each stage are given.

It is emphasised on the role of Reading lessons in the process of junior pupils' critical thinking development, particularly while studying modern Ukrainian children literature. The examples of exercises, which form and develop critical thinking of pupils at Reading lessons (brainstorming, directed reading, Venn's diagram, character-map) are given.

Key words: *critical thinking development, reader's competence, Reading lesson, modern Ukrainian children literature, junior pupils.*

УДК 373.3.091.33-028.22:811.111

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.386-391

Тетяна Олинець
Tetiana Olynets

ВИКОРИСТАННЯ КОЛАЖНОЇ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

USING COLLAGE VISUAL AIDS AT ENGLISH LANGUAGE LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

У статті розглядається колажна наочність як важливий засіб формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Охарактеризовано суть колажної технології, представлено переваги її використання в навчальній діяльності та подано фрагменти уроків англійської мови у початковій школі, що демонструють практичну реалізацію прийому колажування.

Ключові слова: *колажна наочність, комунікативні вміння, творчі здібності, навчальна діяльність, урок англійської мови, учні початкової школи.*

У глобалізованому суспільстві англійська мова визнана мовою міжнародного спілкування. Сучасна спільнота висуває високі вимоги до рівня іншомовної освіти і все більше орієнтується на “вільний розвиток людини”, самостійність, творчу ініціативу, мовну мобільність. Перш за все, це зумовлює раннє шкільне навчання іноземної мови, починаючи з першого класу, відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Таким чином, основною метою навчання іноземних мов у початковій школі є формування іншомовних умінь молодших школярів. Завдяки успішній реалізації цієї мети закладаються основи іншомовного спілкування, дитина має змогу комфортно адаптуватися у полікультурному середовищі та підготуватися до подальшої активної міжкультурної взаємодії у різних сферах людського життя. Проте через відсутність природної мотивації дитини до вивчення іноземної мови цей процес є надзвичайно проблемним. Відтак учитель повинен вміти використовувати і вдало підбирати сучасні методи, прийоми та засоби навчання, які б сприяли формуванню основних джерел активності школярів – мотивації, бажання та інтересу до вивчення мови, тобто впливати на їхню емоційно-чуттєву сферу. Але для цього важливо знати і враховувати психофізіологічні та індивідуальні особливості учнів, їх життєвий та загальнокультурний досвід під час добору навчального матеріалу. Оскільки мислення, пам'ять та увага учнів цього віку характеризуються інтенсивністю та високою ефективністю, інформація повинна подаватися у яскравій формі, з використанням зорової наочності. Завдяки цьому дитина буде легко її запам'ятовувати у достатньо великому обсязі. Саме тому доцільним є використання колажу на уроках англійської мови в початковій школі.

Значний внесок у теоретичний та практичний розвиток проблеми використання колажної наочності в навчальній діяльності зробили у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці Аюшина М.Б., Векслер А.К., Зікманн М., Мальцева О.В., Мюллер Б.-Д., Ніколаєва С.Ю., Рижкіна І.Б., Роман С.В. та ін.

Метою статті є розглянути колажну наочність як важливий засіб формування іншомовної комунікативної компетентності молодших школярів. Охарактеризувати суть колажної технології, представити переваги її використання в навчальній діяльності та подати фрагменти уроків англійської мови у початковій школі, що демонструють практичну реалізацію прийому колажування.

Перше визначення колажу як методичного засобу належать німецькому методисту Б.-Д. Мюллеру. Він трактує колаж як “усвідомлену побудову соціального значення, яка протікає аналогічно процесу оволодіння поняттям при некерованому засвоєнні мови з використанням різної, актуальної інформації”.

Безсумнівною заслугою Б.-Д. Мюллера є те, що він довів таке:

- при використанні колажу на уроках іноземних мов в учня з'являється реальна можливість оволодіння поняттями, оперування різного роду поняттями, оволодіння умінням формулювати різні поняття – і конкретні, і абстрактні;
- при використанні колажу учнем здійснюється самостійний пошук продуктивних лінгвістичних рішень;
- у самому колажі, якщо його створення здійснюється цілеспрямовано, можуть бути відображені якісь концептуальні позиції іншого менталітету: конкретні поняття, які мають свою культурну специфіку в кожній країні (машина, квартира, квіти тощо);
- абстрактні поняття та їх трактування представником іншої культури (свобода, любов, ввічливість тощо);
- дії (розповідати, вітати, подорожувати, танцювати тощо);
- громадські інститути конкретної країни (школа, заклад вищої освіти тощо);
- колаж – це спосіб кодування / декодування іншої інформації, спосіб проникнення в іншу культуру: складаючи за певним планом колаж, дитина опановує прийоми декодування іншої інформації, за допомогою якої “вибудовується міст в іншу культуру”;

– колаж робить процес передачі інформації про іншу культуру наочним, контрольованим і керованим з боку вчителя, відкритим і доступним для учнів.

Розробляючи ідеї Б.-Д. Мюллера, його співвітчизник М. Зікманн указував на те, що колаж – “це не тільки спеціальна техніка, а й прийом зміни встановлених значень (стереотипів) в процесі їх суб’єктивного комбінування учнями в рамках теми. Виникаючі при цьому дії стосуються як використовуваних об’єктів і матеріалів, так і їх розташування”. М. Зікманн визначав колаж як засіб зорової та мовної наочності, маючи на увазі вербальну і невербальну наочність. У роботах М. Зікманна найбільш цінним є те, що він вказав на можливості колажу з точки зору психології засвоєння матеріалу:

- у колажі учні знаходять відповідну форму для представлення свого власного Я, їх суперечливої, рухомої картини світу;
- колаж дозволяє дивитися на повсякденні звичні речі по-особливому, при цьому у дитини включає асоціативне мислення, що є передумовою для розвитку вербальних реакцій і розвитку вміння аргументувати;
- колаж дозволяє дитині здійснити опору на свій життєвий досвід і в рамках теми уявити своє суб’єктивне бачення проблеми, свій спосіб мислення;
- колаж підходить як для вивчення культурних аспектів, так і для організації сприйняття інформації і створення власних висловлювань.

На думку О.В. Мальцевої, колаж – це універсальний засіб методико-педагогічного, освітнього впливу на учнів, характерними ознаками якого є оригінальність форми і змісту. За формою колаж нагадує плакат або стінгазету. У центрі знаходиться ключове поняття-ядро, а навколо нього розташовуються поняття-супутники, які створюють його оточення. За змістом колаж характеризується інформативністю і наочністю – велика кількість картинок, зображень, коротка різнопланова текстова інформація, наявність схем, діаграм, зв’язків [4].

А.К. Векслер пояснює поняття “колаж” як самостійний художній твір, який характеризується специфічними виразними властивостями, а процес його створення – багатьма художньо-розвиваючими, освітніми та виховними функціями, особливо в роботі з дітьми, школярами, студентами [2, с. 3].

М.Б. Аюшина в своїй роботі називає колаж наочним допоміжним засобом навчання, методичним прийомом, який передбачає послідовне нарощування лексичного фону будь-якого ключового поняття і створює таким чином візуально-смісловий схематичний образ розглянутого поняття [1, с. 19].

Прийняте в мистецтвознавстві визначення – колаж – поєднання різних матеріалів (папір, текстиль, дерево, метал, скло і т. д.), які гармонійно доповнюють один одного; розташовуючись не тільки в площині, а й в об’ємі, утворюють композиційну єдність, що виражає образну ідею художнього твору [2, с. 3].

Отже, використання техніки колажу як засобу навчання кардинально розширює можливості вчителя у виборі матеріалів і форм навчальної діяльності, робить уроки яскравими і цікавими, інформаційно й емоційно насиченими. Безсумнівним плюсом у такій роботі є та умова, що кожен учень, навіть найслабший і менш активний в психологічному плані, має можливість проявити активність і самостійність, власну фантазію і творчість. Такий вид роботи має велику загальноосвітню цінність, оскільки спрямований на формування у школярів соціальної компетенції, тобто здатності самостійно діяти, вибираючи стратегію своєї роботи, на розвиток почуття відповідальності за кінцевий результат, вміння публічно виступати і аргументовано проводити презентацію кінцевого результату.

У техніці колажування можна виділити низку переваг: залучення двох типів сприйняття інформації (кінестетичного та візуального); комбінування звукового, образотворчого, схематичного, а також текстової інформації; підвищення пізнавальної активності учнів, створення позитивної мотивації; розвиток творчих здібностей; можливість активного обговорення проблеми в групах [1, с. 20].

Класифікація засобів навчання іноземних мов і деякі вимоги до них подаються у “Методиці викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах” вітчизняних авторів [5], яка включає і зорову наочність. У “Методиці навчання англійської мови у початковій школі” (Розділ “Засоби навчання...”) Роман С.В. [6, с. 53-63] увага, головним чином, приділяється змісту і структурі підручника іноземної мови для початкової школи, як основного засобу навчання. У “Методиці навчання англійської мови на початковому етапі у загальноосвітніх закладах” зарубіжних авторів, окрім класифікації засобів навчання, даються ще деякі рекомендації використання окремих засобів зорової наочності (іграшкових меблів за темою “Квартира”, ляльок і їхнього гардеробу за темою “Одяг”). Практичні поради роботи з наочністю (колажами, предметними й сюжетними картинками, аплікаційними матеріалами, лексико-семантичними схемами, малюнками в стилі “крокі”) даються і в окремих статтях [3, с. 180].

Варто зазначити, що, по-перше, значення наочності слід розглядати у тісному зв'язку з методичними завданнями, які ставляться перед цим засобом навчання, з необхідністю й доцільністю застосування даного виду наочності на конкретному етапі освітнього процесу. По-друге, візуально – колажна наочність буде ефективною тоді, коли будуть відібрані такі ж ефективні прийоми її використання.

Нижче подаємо розроблені фрагменти уроків для формування лексико-граматичних навичок та поетапного формування комунікативної компетенції у монологічному мовленні на уроках англійської мови у 2-му класі за темою “Animals”, під час яких можуть бути використані різні зорові опори: демонстраційний колаж на дошці форматом А-2; колажі форматом А-4 для кожного учня; окремі малюнки-фрагменти з колажу у збільшеному вигляді відповідно до теми; тематичні картинки, плакати, картки, пазли, лото, макет телевізора.

Фрагмент уроку №1

Час проведення: початок уроку.

Мета: закріплення фонетичних навичок та лексичних одиниць з теми та вживання їх у граматичній структурі: “I am a ...”.

Обладнання: тенісний м'яч, іграшки-тварини або маски тварин, картки з лексичними одиницями та звуками.

Хід уроку. Кожен учень вибирає собі маски тварин, які пропонує вчитель, або приносить з собою свою улюблену іграшку – тварину. Діти сідають у коло. Гру починає ведучий (вчитель): “Nice to meet all of you, my dear! Look, I've got a tiger. It can say [r-r-r]. You've got very nice toys (or masks) too. Name them and tell what can they say?”. М'яч по черзі передається від вчителя до учнів, і кожен з них представляє свою тваринку.

Фрагмент уроку №2

Час проведення: перша половина уроку.

Мета: формувати в учнів навички вживання лексичних одиниць у монологічному мовленні на рівні фрази.

Обладнання: плакат із мовленнєвим зразком, колаж із зображенням тварин.

Хід уроку. Гра “Що на колажу?”. Клас ділиться на дві команди. Вчитель вивішує на дошці плакат з мовленнєвим зразком: “I can see a/an ... on the collage”. Перший учень 1-ї команди називає будь-яку літеру, наприклад, “e”. Перший учень 2-ї команди закінчує речення, назвавши слово (назву тварини), що починається з цієї літери. Наприклад, “There is an elephant on the collage”. За правильну відповідь команда отримує 1 бал. Перемагає команда з більшою кількістю балів.

Фрагмент уроку №3

Час проведення: середина уроку.

Мета: розвиток в учнів умінь монологічного мовлення на рівні понадфразової єдності.

Обладнання: копії малюнків із зображенням тварин.

Хід уроку. Гра “Снігова куля”. Учитель демонструє малюнок із зображенням тварини (копію до колажу) і пропонує учням описати тваринку по черзі. Перший гравець називає речення, другий повинен повторити його і додати своє речення. Наступні гравці за чергою роблять те ж саме. Той, хто не може відновити з пам’яті усі речення, вибуває з гри.

Фрагмент уроку №4

Час проведення: друга половина уроку.

Мета: удосконалювати вміння монологічного мовлення на рівні тексту.

Обладнання: колажі учнів до теми, макет телевізора.

Хід уроку. Гра “Зникла тваринка”. Учитель готує до уроку макет телевізора, учні малюють улюблену тваринку вдома. На уроці вони отримують завдання: “Уявіть, що ваша улюблена тваринка зникла, повідомте про її прикмети по телевізору і попросіть, щоб вам допомогли її знайти”. Приклад відповіді: “This is a dog. Its name is Lord. It’s black and brown. Its tail is short. It can run and jump. I like my dog. Help me!” [3, с. 181-182].

Як видно із описаних фрагментів, формування умінь монологічного мовлення проходить на ігровій основі поетапно: формування лексичних і граматичних навичок; формування мовленнєвих умінь на рівні фрази, понадфразової єдності, на рівні тексту. Під час проведення ігор для формування у другокласників мовленнєвої компетенції у монологічному мовленні англійською мовою на тему “Animals” поряд з колажною наочністю можна використовувати: м’яч, маски тварин, колажі-малюнки учнів, макет телевізора тощо та такі прийоми роботи з нею: прийом-наговп (повідомлення, хто ким є (якою тваринкою); прийом повідомлення (хто це, і де він / вона (тваринка) живе; прийом-описування (тваринки по черзі); прийом-розповідь за планом (про тваринку); прийом висловлення свого ставлення (враження); прийом-повідомлення по телевізору [3, с. 182].

Отже, застосування техніки колажування позитивно впливає на освітній процес школярів. У дітей з’являється впевненість у тому, про що вони говорять, інтерес до своєї роботи і роботи однокласників, їх мова стає вільнішою, завдяки колажу і критеріям, за якими вони презентують свої роботи, збільшується кількість виразів у мові. Тому завдяки такій техніці можна очікувати збільшення запасу слів (вокабуляра). Учні розвивають і комунікативні вміння, і творчі здібності, що є важливим чинником викладання іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Беспалова М.С. Техника коллажирования как способ развития умений монологической речи на уроках английского языка : сборник статей региональной научно-практической студенческой конференции. Омск : Изд-во Ом. гос. ун-та, 2012. С. 17-21.
2. Векслер А.К. Коллаж в системе профессиональной подготовки художника-педагога : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. педагог. наук : 13.00.02 / Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург, 2011. 25 с.
3. Дідик Л.В. Колажна наочність та прийоми роботи з нею на уроках англійської мови в початковій загальноосвітній школі // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2013. URL: http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/astprob17_179.pdf (дата звернення: 14.10.2019).
4. Мальцева О.В. Метод коллажа как технология и средство формирования творческих способностей младших школьников // Социальная сеть работников образования. 2016. URL: <http://m.nportal.ru/nachalnaya-shkola/matematika/2016/11/26/metod-kollazha-kak-tehnologiya-i-sredstvo-formirovaniya.pdf> (дата звернення: 14.10.2019).
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / С.Ю. Ніколаєва [та ін.]. 2-е вид., допов. і переробл. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2005. 208 с.

The article is concerned with the collage visual aids as an important means of forming foreign language communicative competence of primary school pupils.

The term “collage” is defined as a universal means of methodological and pedagogical, educational influence on pupils, the characteristic feature of which is the originality of form and content. The shape of the collage resembles a poster or a wall newspaper. In the center is the key concept-gist, and around it are the concepts-satellites creating its environment. The content of the collage is characterized by information and clarity – a large number of pictures, images, short mixed text information, the presence of diagrams, links.

The main advantages of using the technique of collage are considered to be the following: connection of two types of perception of information (kinesthetic and visual); combining audio, visual, schematic, and textual information; increase of cognitive activity of students, creation of positive motivation; development of creative abilities; possibility of active discussion of the problem in groups.

The fragments of lessons for the formation of lexical and grammatical skills and the gradual formation of communicative competence in monologue speech at English lessons in the 2nd form on the theme “Animals” have been presented, during which different visual supports can be used: demonstration collages on a blackboard format A-2; A-4 collages for each student; individual enlarged collage drawings according to the theme; subject pictures, posters, cards, puzzles, lotto.

Key words: collage visual aids, communicative skills, creative abilities, educational activity, English language lesson, primary school pupils.

УДК 372.461(07)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.391-395

Наталія Третяк
Nataliia Tretiak

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У РОБОТІ НАД ТЕКСТАМИ РІЗНИХ ТИПІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

METHODS OF DEVELOPING JUNIOR PUPILS' CREATIVE ABILITIES WHILE WORKING WITH DIFFERENT TEXTS TYPES AT UKRAINIAN LANGUAGE LESSON

У статті проаналізовано використання текстів різних типів на уроках української мови як засобу формування мовної компетентності учнів; описано методику розвитку творчих здібностей молодших школярів, наведено конкретні приклади застосування текстів з навчальною метою. У статті зацентовано увагу на найпродуктивніших інтерактивних технологіях, що застосовують у методиці; визначено завдання, в основі яких лежить використання прийому емпатії та рефлексії, проаналізовано складові проблеми розвитку мовлення молодших школярів.

Ключові слова: текст, мовлення, значення слова, словниковий запас, творчі здібності, українська мова, емпатія, рефлексія.

У сучасній педагогіці існує значна кількість різноманітних моделей, програм розвитку і стимулювання дитячої творчості, заснованих на своєрідних концептуальних підходах. Усі моделі вказують на те, що існує міцний зв'язок між творчими здобутками дитини в будь-якій творчій діяльності та розвитком її інтелектуальної сфери. Але лише окремі з них знайшли широке впровадження у навчальну практику сучасної школи. Значний інтерес становлять системи, які тісно переплітаються із змістом навчання у школі I ступеня і є невід'ємною складовою освітнього процесу.

Однією з найпрогресивніших у цьому напрямі є система посібників для початкової школи О. Савченко [8; 9; 10]. Посібник “Барвистий клубок” готує молодших школярів 6-7 років до